

PATENT Egyesület
Budapest, 2025

BÍRÓSÁGOK MONITOROZÁSA
A PÁRKAPCSOLATI ERŐSZAKKAL
ÉRINTETT ESETEK KEZELÉSÉBEN

PAT
ENT

Funded by
the European Union

T|F
The Transatlantic
Foundation

Co-funded by
the European Union

T|F The Transatlantic
Foundation

BÍRÓSÁGOK MONITOROZÁSA A PÁRKAPCSOLATI ERŐSZAKKAL ÉRINTETT ESETEK KEZELÉSÉBEN

A PATENT EGYESÜLET 12 HÓNAPOS PROGRAMJÁNAK ISMERTETÉSE

Szerző:

dr. Gelencsér-Szilágyi Dóra

Lektorálta:

dr. Péterfi Vera

Borító grafika:

Nagy Réka

PATENT Egyesület

Budapest, 2025

A bíróságfigyelő program átfogó jelentősége és célkitűzései.....	4
A projekt történeti háttere: előzmények és fejlődési irányok.....	5
Az aktuális program: innovációk és bővített fókusz.....	6
Regionális eltérések és tendenciák.....	9
A program módszertana.....	10
Az önkéntesek kiválasztása és képzése.....	10
A monitorozási lapok felépítése és használata.....	12
Az adatgyűjtési folyamat bemutatása.....	14
Az adatgyűjtés/projekt főbb tanulságai.....	18
A program megfigyelései és eredményei.....	19
A monitorozott ügyek területi áttekintése.....	19
Párkapcsolati erőszak jelenléte.....	19
Az áldozathibáztatás különböző formái a tárgyalások során.....	20
Az áldozathibáztatás megnyilvánulásai.....	20
Az áldozathibáztatás következményei.....	22
Polgári ügyek megfigyelése.....	22
Áldozatokkal való bánásmód.....	23
Az eljárások átláthatósága.....	24
Pozitív példák és problémás gyakorlatok.....	25
Büntető ügyek megfigyelése.....	27
A bíróság hozzáállása az áldozatok jogaihoz.....	27
Bírói attitűdök és az eljárásvezetés.....	30
A tárgyalások nyilvánossága.....	33
A nyilvánosság szerepe az igazságszolgáltatásban.....	33
A tárgyalási jegyzékek hozzáférhetősége.....	35
Zárt tárgyalások és azok hatása az átláthatóságra.....	35
Jogi és intézményi hiányosságok.....	37
Szakemberképzés és szemléletmód.....	38
Társadalmi és kulturális tényezők.....	38
Nemzetközi perspektívák.....	40
Az Isztambuli Egyezmény szerepe.....	40

Az Isztambuli Egyezmény alapelvei.....	40
Az Isztambuli Egyezmény hatása az igazságszolgáltatásra.....	41
Magyarország helyzete.....	42
Jó gyakorlatok más országokban.....	42
Spanyolország.....	42
Svédország.....	43
Ausztria.....	43
Az integrált védelem modelljei.....	44
Egyesült Királyság: "One Stop Shop" rendszer.....	44
Az integrált védelem előnyei.....	45
A bíróságfigyelő program hatása és jelentősége.....	46
A további kutatási irányok és lehetőségek.....	47
Ajánlások.....	48

A bíróságfigyelő program átfogó jelentősége és célkitűzései

A PATENT Egyesület bíróságfigyelő programja egy kiemelkedő társadalmi és szakmai kezdeményezés, amely az igazságszolgáltatás átláthatóságának növelését és az áldozatközpontú ítélkezési gyakorlatok kialakítását és fejlesztését tűzte ki célul. A program nem csupán adatgyűjtésről és elemzésről szól, hanem arra törekszik, hogy rendszerszintű változásokat indítson el, biztosítva ezzel a jogállamiság alapelveinek érvényesülését.

A Patent Egyesület legújabb, 2024-2025-ös Bíróságfigyelő programja arra vállalkozik, hogy nyomon kövesse és értékelje a párkapcsolati erőszak bírósági kezelését Magyarországon. Az áldozatsegítéssel és jogvédelemmel foglalkozó civil szervezetek tapasztalatai azt mutatják, hogy a családon belüli és párkapcsolati erőszakot a bíróságok gyakran még mindig nem a megfelelő körülményekkel, illetve a vonatkozó nemzetközi ajánlásoknak megfelelően kezelik. A „court watch” – vagyis a bíróságok monitorozása – ezért kiemelten fontos: a nyilvánosság jelenléte erősítheti a bíróságok átláthatóságát, segítheti a döntéshozók szakmai fejlődését, és végső soron hozzájárulhat ahhoz, hogy az igazságszolgáltatás jobban szolgálja az áldozatok védelmét. A program különös figyelmet fordít arra, hogy növelje a nyilvánosság szerepét az igazságszolgáltatásban. Az önkéntesek jelenléte önmagában is fokozza a transzparenciát, és hozzájárul a közbizalom növeléséhez. Emellett segíti a társadalmi tudatosság fejlődését, és ösztönzi az igazságszolgáltatásban dolgozó szakembereket arra, hogy empátiával és előítéletmentesen kezeljék az ügyeket. Ezek az erőfeszítések hosszú távon pozitív változásokat hozhatnak a jogalkalmazás kultúrájában, elősegítve a jogállamiság megerősödését.

Kiadványunk az elmúlt bíróságfigyelő ciklus tapasztalatait mutatja be, rámutat rendszerszintű problémákra és bemutatja a pozitív példákat, amelyek alapján láthatjuk, hogy milyen tényezők segíthetik vagy éppen akadályozhatják a párkapcsolati erőszak áldozatainak valódi jogérvényesítését. A bíróságfigyelő önkéntesek megfigyelései és a programban részt vevő szakértők elemzései rámutatnak, hogy számos területen előrelépés szükséges. Ugyanakkor biztató, hogy egyre több bíró, ügyész és más jogalkalmazó fordul nyitottan és empatikusan az áldozatokhoz, és alkalmaz olyan nemzetközi módszertani útmutatásokat, amelyek az erőszak dinamikájának felismerését és hatékony kezelését segítik.

A projekt történeti háttere: előzmények és fejlődési irányok

A bíróságfigyelő program Magyarországon 2013-ban indult el, úttörő jelleggel: korábban nem akadt olyan kezdeményezés, amely ennyire alaposan vizsgálta volna a bíróságok mindennapi gyakorlatát. A projekt célja már a kezdetektől az volt, hogy a párkapcsolati és családon belüli erőszakra összpontosítva feltárja az ítélezés valós mechanizmusait, és rámutasson az áldozatok szempontjainak érvényesülésére vagy éppen annak hiányára. Az első szakasz eredményei egy hosszabb távon alkalmazható monitorozási módszertant alapoztak meg, és jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a civil szervezetek szerepet vállaljanak az igazságszolgáltatás átláthatóbbá tételében.

A 2015–2016 közötti időszakban a projekt kibővült: tizennégy hónapon át zajlott, és az önkéntes megfigyelők munkáját részletes statisztikai elemzések, valamint áldozatokkal és szakértőkkel készített interjúk egészítették ki. Ez a komplex megközelítés lehetővé tette az ítélezési gyakorlat sokrétű vizsgálatát, amelynek eredményeit összegző kiadvány széles társadalmi visszhangot keltett. Világosan bemutatta, milyen

rendszerszintű problémák nehezítik a bántalmazottak hatékony jogérvényesítését, illetve hogy hogyan lehetne a bírói eljárásokat áldozatközpontúvá tenni.

Különösen fontos szerepet kapott ebben a szakaszban a nemzetközi tapasztalatok adaptálása: spanyol, norvég és amerikai modellek tanulmányozásakor számos, már bevált megoldást azonosítottunk, amelyeket máshol sikerrel alkalmaznak a nemi alapú erőszak kezelésében. Ezek az inspiráló külföldi példák szolgáltak mintául a magyar viszonyokra szabott reformjavaslatok kialakításakor.

A projekt második szakaszának egyik legfontosabb hozadéka az volt, hogy erősítette a civil szervezetek és a nyilvánosság kontrollfunkcióját a jogállamiság fenntartásában. Egyértelművé vált, hogy az igazságszolgáltatás nyitottabbá és átláthatóbbá tétele kulcsfontosságú az áldozatok hatékony védelme és a társadalmi bizalom erősítése szempontjából.

Az aktuális program: innovációk és bővített fókusz

A program jelenlegi szakasza a korábbi évek tapasztalatainak felhasználásával számos új megközelítést alkalmaz: többek között szélesebb körű adatgyűjtés révén igyekszik még átfogóbb képet adni az igazságszolgáltatás működéséről. A polgári és büntető ügyek monitorozása során továbbra is elsősorban az áldozatokkal való bánásmódra, a bírói attitűdökre és az eljárások nyilvánosságának biztosítására fordítunk kiemelt figyelmet. Bár eredetileg a távoltartási ügyek vizsgálatát is terveztük, erre végül nem került sor; ennek okairól a későbbi fejezetekben részletesen is beszámolunk.

A program módszertanát ezúttal két fontos újdonság is gazdagítja. Egyrészt az online térben is erőteljesebben megjelentünk, ami jócskán

felgyorsította és egyszerűsítette az adatfeldolgozást, másrészt lehetővé tette az önkéntesekkel való gyakoribb találkozásokat akár virtuálisan, akár személyesen. Ez a sokrétű megközelítés nemcsak abban segít, hogy azonosítani tudjuk a rendszerszintű hiányosságokat és a jó gyakorlatokat, hanem abban is, hogy a feldolgozott információkat minél előbb visszacsatoljuk a bíróságok és a döntéshozók felé.

Az önkéntesek képzése a program kulcseleme: a jogi alapismeretek mellett a résztvevők elsajátítják a nemi alapú erőszak jelenségének és hatásainak lényegi elemeit, valamint kritikai szemléletű megközelítéssel dolgozunk, amelynek köszönhetően tárgyilagosan és hitelesen tudják dokumentálni a megfigyelt tárgyalásokat. Emellett nagy hangsúlyt fektetünk az etikus adatgyűjtésre és a szisztematikus elemzésre, így a program során összegyűlt adatok megbízható alapot jelentenek a jogalkalmazási gyakorlat értékeléséhez.

A jelenlegi programban - csakúgy, mint korábban - a dokumentált eredményeket gyakorlati változtatások kezdeményezésére használjuk. A megfigyelések alapján megfogalmazott ajánlások nemcsak az áldozatközpontú ítélkezési kultúra elmélyítését és a transzparencia erősítését segítik, hanem konkrét iránymutatást adnak a bírók, ügyészek és más szakemberek képzéseinek továbbfejlesztéséhez is. A cél, hogy ezekkel a lépésekkel előmozdítsuk az empatikus, előítéletmentes jogalkalmazást, és hozzájáruljunk a jogállamiság elveinek érvényesüléséhez.

A program egyúttal szélesebb társadalmi diskurzust is el kíván indítani, ezáltal bővítve a civil kontroll lehetőségét az igazságszolgáltatás felett. Az elért eredmények, valamint a feltárt hiányosságok, illetve jó gyakorlatok nyilvánossá tétele erősíti a közbizalmat, hiszen rávilágítanak a párkapcsolati és családon belüli erőszak megoldatlan

kérdéseire, és segítik a társadalmi tudatosság növelését az áldozatvédelem és az esélyegyenlőség terén.

A megfigyelt tárgyalások számszerű összegzése

A jelenlegi monitorozási ciklusban is számos polgári és büntetőügy tárgyalását kísértük figyelemmel. Azt tartottuk szem előtt, hogy a vizsgált bírósági eljárásokban miként kezelik a párkapcsolati erőszak megjelenését, és hogyan bánnak az érintett felekkel.

A tárgyalásokról készült monitorozó lapok elemzése során például megtudtuk állapítani, milyen gyakran kerül sor a tárgyalások elhalasztására vagy zárt tárgyalás elrendelésére, hogy érzékelhető-e áldozathibáztató, illetve bántalmazást negligáló attitűd. Megfigyeléseink szerint az ügyek többsége ugyan alaposan és körültekintően felderítettnek tűnt, azonban a bíróság a bántalmazás tényét gyakran figyelmen kívül hagyta, vagy az áldozat jogsérelmének súlyát nem vette kellően komolyan.

Az objektív mérőszámok alkalmazása, például az „ügyek hány százalékában fordult elő hibás bírói magatartás”, nem csupán módszertani szempontból lenne problematikus, hiszen a párkapcsolati erőszak rendszerint bonyolult, az áldozat és az elkövető közti dinamikát számos egyéni körülmény árnyalja. Éppen ezért a monitorozást többnyire kvalitatív megközelítéssel végezzük, mely lehetőséget ad a részletek, a tárgyalások légkörének és a kommunikációs helyzeteknek a feltérképezésére is.

Regionális eltérések és tendenciák

A megfigyelt tárgyalások többsége a fővárosban, illetve nagyobb városokban zajlott, de tapasztalataink kiterjednek kisebb települések bíróságaira is.

Néhány vidéki bíróság esetében láttunk példát a szokásosnál szigorúbb rendtartásra – ideértve a hallgatóság korlátozott jelenlétét. A rendszeres időzavar pedig többszöri halasztáshoz vezetett. Ezzel szemben több vidéki nagyvárosban kifejezetten pozitív hozzáállást tapasztaltunk: egyes bírók külön figyelmet fordítottak arra, hogy az áldozatot ne érje további megaláztatás, és a tárgyalás során számoltak a bántalmazás pszichológiai következményeivel is.

Biztató, hogy számos térségben – különösen ott, ahol a hatóságok nyitottabbak a civil szervezetekkel való együttműködésre – a monitorozók tapasztalatai szerint egyre nő a tudásanyag a párkapcsolati erőszak sajátosságairól.

Bárhol is fordul elő azonban, hogy a bántalmazás ténye vagy súlya nem kap kellő hangsúlyt, mindenképpen fel kell hívnunk a figyelmet a fejlődés lehetőségére, és arra, hogy az igazságszolgáltatás egésze csak akkor tud hatékonyan működni, ha minden régióban érvényesülnek az áldozatközpontú ítélkezés elvei.

A program módszertana

Az önkéntesek kiválasztása és képzése

A bíróságfigyelő program alapja a motivált és felkészült önkéntesek részvétele, akik a tárgyalótermekben zajló eseményeket nem csupán megfigyelik, hanem alapos módszertani szempontsor alapján értékelik is. Az önkéntesek csoportja jellemzően joghallgatókból, mediátornak készülő szakemberekből, pszichológia szakos egyetemistákból, szociális szakemberekből és olyan érdeklődő civilekből áll, akiket foglalkoztat a párkapcsolati erőszak kérdése. Az önkéntesek képzése a bíróságfigyelő program egyik legfontosabb pillére, amely garantálja, hogy a résztvevők megfelelő tudással és készségekkel rendelkezzenek a tárgyalások szakszerű megfigyeléséhez.

Az oktatási program célja, hogy az önkéntesek érzékenyen és objektíven közelítsenek a bírósági eljárásokhoz, miközben elsajátítják azokat a módszertani eszközöket, amelyek segítik őket a magas színvonalú monitorozásban. Ez a képzés nemcsak az igazságszolgáltatás vizsgálatához szükséges technikai készségeket biztosítja, hanem hozzájárul az áldozatközpontú szemlélet kialakításához is, amely alapvetően javítja a monitorozás eredményességét.

1. **Toborzás:** A program indulásakor felhívások útján ismertettük a részvételi lehetőséget közösségi média felületeken és az Egyesület hírlevelében. A jelentkezőktől egy rövid, motivációt feltáró űrlap kitöltését kértük, majd ennek alapján választottuk ki a megfelelő önkénteseket, akiktől megerősítést kértünk a képzésen való részvételre vonatkozóan.

2. Képzés: A kiválasztott önkéntesek többmodulos tréningen vettek részt, amely felölelte a jogi alapismeretek, a párkapcsolati erőszak dinamikájának, valamint az etikus megfigyelés és adatgyűjtés alapjainak bemutatását. A képzés során hangsúlyos volt a kritikai szemlélet kialakítása, hogy az önkéntes ne csupán „jegyzetelő megfigyelő” legyen, hanem olyan értő szemlélő, aki észreveszi a kevésbé nyilvánvaló bántalmazói, vagy áldozathibáztató jeleket is. A modulokban olyan interaktív gyakorlatok is helyet kaptak, melyek segítik az önkénteseket abban, hogy már a „terepmunka” előtt felkészüljenek a várható helyzetekre.
3. Folyamatos támogatás: A kiképzett önkéntesek munkáját a program vezetői és koordinátora kísérték figyelemmel online szupervízió és konzultáció formájában, ahol lehetőség nyílt a tapasztalatok megbeszélésére és az esetlegesen felmerülő problémák kezelésére. A folyamatos kapcsolattartás különösen fontos ahhoz, hogy a monitorozók szakmailag és lelkileg egyaránt támogatva érezzék magukat, és magabiztosan, etikus hozzáállással tudjanak dolgozni.
4. Támogató anyagok: A képzés fontos elemeként használt Kisokos irányelveket, gyakorlati példákat és fogalomtárat tartalmazott, amelyek az önkéntesek mindennapi munkáját támogatták. A kisokos segítette az önkénteseket abban is, hogy magabiztosabban és hatékonyabban végezzék a monitorozási feladatokat.
5. Visszajelzések: Az önkéntesek visszajelzései szerint a Kisokos bizonyult a képzés leghasznosabb eszközének. A segédanyag nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az önkéntesek magabiztosan és felkészülten végezhesék a bírósági monitorozást. A Kisokos

segítségével könnyebben értelmezheték a tárgyalóterekben tapasztalt helyzeteket, munkájuk az áldozatközpontú szemléletmódot jegyében tudták végezni.

A monitorozási lapok felépítése és használata

A Program keretében az önkéntes monitorozók büntető- és polgári ügyek tárgyalásait figyelték meg. A várakozásokkal ellentétben az önkéntesek végül ebben a Programban sem monitoroztak távoltartási ügyeket. Ennek oka az ilyen eljárások nagyon alacsony száma, amit a vonatkozó jogszabályok gyakorlati alkalmazásának problémái és a hatékony védelem biztosításának hiánya magyarázhat – amely már korábban is akadályozta a távoltartási ügyek monitorozását. Az önkéntesek sok alkalommal és többféle módon próbáltak tájékozódni a távoltartási tárgyalások időpontjáról – telefonon és személyesen is –, azonban érdemi információt ezekről nem kaptak. Emellett azokban az esetekben, amikor távoltartási tárgyalásra sor került, az önkénteseket nem engedték be a tárgyalóterembe.

A bíróságfigyelés eredményeinek rendszerezettségét és összehasonlíthatóságát a standardizált monitorozási lapok garantálják. Ezeket úgy alakítottuk ki, hogy minden releváns részlet rögzítésére lehetőséget adjanak, miközben megőrzik az átláthatóságot és a könnyű kitölthetőséget. A lapok online és a papíralapú formában egyaránt használhatók, az önkénteseket azonban arra kértük, hogy a tárgyalás alatt készült feljegyzéseket mielőbb az online rendszerbe feltöltsék és továbbítsák részünkre. A lapok nem tartalmazzak olyan személyes adatot, amelyből az áldozat egyértelműen beazonosítható lenne. Ezzel biztosítjuk, hogy a program során begyűjtött információk az adatvédelmi szabályoknak is megfeleljenek. Külön figyelmet fordítunk arra, hogy a bántalmazott fél védelmét, illetve a gyermekek érdekeit semmi ne veszélyeztesse.

A monitorozott büntető- és polgári ügyek kapcsán az önkéntesek rögzítették:

- nevüket,
- a monitorozás dátumát és helyszínét,
- a bíróság nevét és az ügy tárgyalási jegyzék szerinti tárgyát.

Továbbá dokumentálták, történt-e esemény a tárgyalásra való várakozás során.

Jelölték:

- hogy az ügy párkapcsolati vagy családon belüli erőszakra vonatkozik-e,
- a vádlott és a sértett/felek nemét,
- a köztük fennálló kapcsolatot, valamint
- hogy érintett-e az ügyben gyermek.

Büntetőügyek esetén rögzítették az áldozat eljárási pozícióját is, például sértettként, tanúként vagy vádlottként vett-e részt az eljárásban (például rágalalmazási vagy kiskorú veszélyeztetése kapcsán). Feltüntették, hogy a tárgyalás nyilvános volt-e vagy zárt, és ha zárt, annak okát is.

A monitorozók beszámoltak:

- a tárgyalás eredményéről,
- arról, hogy a résztvevőket mennyire tartották felkészültnek,
- valamint a bántalmazás áldozatával való bánásmód minőségéről a bíró és más résztvevők részéről.

Összességében értékelték a bíróság munkáját is.

A monitorozólap végén szabad szöveges megjegyzéseikben leírták az adott tárgyalással kapcsolatos észrevételeiket és meglátásaikat.

A monitorozó lapok kitöltése során az önkénteseknek objektív megfigyeléseket kellett rögzíteniük, elkerülve a szubjektív véleményalkotást. A számukra készített segédanyagban, a Kisokosban található irányelvek segítették őket abban, hogy az adatokat egységes formában dokumentálják, ami megkönnyítette az elemzést és az összehasonlítást.

Az adatgyűjtési folyamat bemutatása

Az adatgyűjtés során a célunk az volt, hogy minél könnyebben feldolgozható információhalmazt állítsunk elő, amelynek eredményei könnyen hozzáférhetőek az adatfeldolgozást végző számára.

1. Tervezés és előkészítés: Az adatgyűjtési folyamat részletes tervezéssel indult, melynek során pontosan meghatároztuk a monitorozás célkitűzéseit, a begyűjtendő adatok körét, valamint a felhasználni kívánt módszereket. Ezután került sor a bírósági eljárások megfigyelésére kiválasztott önkéntesek felkészítésére: ők átfogó képzésen sajátították el a szükséges jogi alapismereteket, a nemi alapú erőszak jellemzőit, valamint a monitorozólapok precíz és szakszerű kitöltésének technikáját.
2. Terepmunka: Az önkéntesek megfigyelőként vannak jelen a tárgyalásokon, és minden, a folyamat szempontjából lényeges mozzanatot rögzítenek. A munkájukat az objektivitás és a struktúrált adatgyűjtés iránti elkötelezettség jellemzi: előre meghatározott szempontok segítségével térképezik fel a bírósági eljárás menetét, különös figyelmet fordítva az áldozathibáztatás megnyilvánulásaira, a bírói empátiára, valamint az eljárási szabályok betartására. Mindez az átláthatóság növelését szolgálja,

és lehetőséget teremt a pártatlan, összehasonlítható megfigyelések elkészítésére.

3. Online adatfeltöltés és elemzés: Az összegyűjtött adatokat a program koordinátora átvizsgálta, hogy biztosítsa azok pontosságát és teljességét. Az űrlapokon rögzített információkat rendszerezzük, majd az adatokat egy adatbázisban tároljuk. Ez lehetővé teszi az információk esetleges további mélyreható elemzését és összehasonlítását. Az összegyűjtött adatokat statisztikai és kvalitatív módszerekkel elemezzük, hogy feltárjuk a bírósági eljárások mintázatait, hiányosságait és erősségeit. A feldolgozott adatok segítenek az ajánlások megalapozásában és a projekt eredményeinek bemutatásában.

Ez a folyamat biztosítja, hogy az adatgyűjtés szisztematikusan és átláthatóan történjen, és az eredmények megbízhatóan tükrözzék a terepen szerzett tapasztalatokat. Mindez nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a későbbi ajánlások és fejlesztési javaslatok célzottan és hatékonyan járuljanak hozzá a párkapcsolati erőszakkal érintett ügyek bírósági kezelésének javításához.

Az adatgyűjtés és egyben a projekt kihívásai és tanulságai

A bíróságfigyelő program keretében zajló adatgyűjtés több szempontból is összetett feladat, amely nem csupán technikai, hanem szakmai és etikai kihívásokkal is jár. Az alábbiakban bemutatjuk a legfőbb nehézségeket, valamint az ezekből levont tapasztalatokat és tanulságokat.

1. A tárgyalások elérhetősége és hozzáférhetősége

Több esetben a bíróság zárt tárgyalást rendelt el, vagy a felek kérték a nyilvánosság kizárását, így az önkéntesek nem tudták megfigyelni az eljárást.

A bíróságok számára jelenleg nem előírás, hogy a tárgyalási jegyzékeket előzetesen mindenki számára könnyen kutatható formában tegyék elérhetővé. Ez gyakran megnehezítette az önkénteseknek, hogy pontosan felkészüljenek a megfigyelésre, mivel előfordult, hogy nem volt egyértelmű, melyik nap, melyik tárgyalóban folyik párkapcsolati erőszakot érintő ügy.

2. A bántalmazás láthatatlansága és összetettsége

Gyakran a tárgyalás (büntetőügy esetében) hivatalosan nem „kapcsolati erőszak” ügyként van feltüntetve – sokszor csak a háttér-információkból derül ki, hogy a bűncselekmény valójában bántalmazással függ össze. Ez különösen megnehezíti az azonosítást, és a monitorozók csak később jönnek rá, hogy valójában erőszakkal érintett ügyről van-e szó.

A párkapcsolati erőszak általában érzelmi és gazdasági aspektusokkal bír. A bántalmazásról nem lehet kizárólag „testi erőszak” fogalomként beszélni, az ügyek felderítése többretegű és elhúzódó folyamat lehet.

3. Önkéntesek felkészítése és mentális terhei

Az önkénteseknek egyaránt kell empatikusnak lenniük az áldozatok iránt és megőrizniük a tárgyilagosságot, amikor a bírói döntéshozatalt vagy a felek magatartását megfigyelik. E kettős kíváncsi komoly lelki terhet ró a monitorozókra, ezért fontos volt rendszeres szupervíziós és megbeszélő alkalmakat szervezni.

Sok ügyben előfordultak megrázó részletek, amelyeket az önkénteseknek nehéz volt feldolgozniuk. A projekt koordinátora és vezetői ezért nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy támogatást nyújtsanak a monitorozóknak, és preventíven kezeljék a kiegészítés vagy a másodlagos traumatizáció kockázatát.

4. Adatfeldolgozás és módszertani kérdések

A projekt során egyszerre próbáltuk feltárni a statisztikai összefüggéseket (például milyen gyakran kerül sor halasztásra, zárt tárgyalásra) és a kvalitatív, részletgazdag információkat (például előítéletek, áldozathibáztató nyelvezet jelenléte). A kétféle adat integrálása külön kihívást jelentett, de végső soron így állt össze egy árnyalt, mégis áttekinthető kép.

5. Jogszabályi és intézményi keretek

Bár helyenként kifejezetten nyitott hozzáállással találkoztunk, más esetekben a bíróság kevésbé támogatta a civil jelenlétet. Ezek a körülmények befolyásolták a monitorozás eredményességét, és rámutattak, milyen fontos a bizalom és a párbeszéd kialakítása a bíróságokkal.

Az adatgyűjtés/projekt főbb tanulságai

Nagy szükség volt az önkéntesek folyamatos szakmai és lelki támogatására: az érzékeny ügyek, a bántalmazott nők és gyerekek esetei súlyos terhet jelentenek a megfigyelőknek.

A párkapcsolati erőszak sok esetben rejtetten van jelen: nehezen azonosítható a tárgyalási jegyzék alapján, ezért a figyelem és a felkészültség kiemelt jelentőséggel bír.

A minőségi (kvalitatív) és mennyiségi (kvantitatív) adatok összehangolása elengedhetetlen ahhoz, hogy árnyalt képet kapjunk a bírói attitűdökről és a rendszer működéséről.

A bíróságokkal való konstruktív párbeszéd és a civil kontroll lehetőségének biztosítása mindkét fél javát szolgálja, hiszen elősegíti az átláthatóságot és a szakmai fejlődést.

Mindebből egyértelműen látszik, hogy az adatgyűjtés nem csupán egy egyszeri, technikai kihívás, hanem egy komplex folyamat, amely magában foglalja a bíróságokkal, az áldozatokkal és a társadalmi közvéleménnyel való folyamatos együttműködést is. A projekt sikeréhez ezért nem elég a megfelelő módszertan és a lelkes önkéntes gárda: szükséges a környező intézményi és társadalmi tér aktív támogatása, és a bíróságok nyitottsága is a közös munka iránt.

A program megfigyelései és eredményei

A bíróságfigyelő program eredményei átfogó képet nyújtanak a magyar igazságszolgáltatás jelenlegi állapotáról, feltárva azokat a területeket, ahol rendszerszintű fejlesztések szükségesek, valamint bemutatva a pozitív példákat, amelyek hozzájárulnak az áldozatközpontú és transzparens igazságszolgáltatás kialakításához.

A monitorozott ügyek területi áttekintése

A polgári ügyek közül mind a fővárosban zajlott; a büntető ügyeknél azonban megoszlott a helyszínek aránya, bár ezek többsége is budapesti bíróságra vagy törvényszékre esett.

Párkapcsolati erőszak jelenléte

A megfigyelések megerősítik, hogy a párkapcsolati vagy családon belüli erőszak a legtöbb ügyben nem kerül kimondottan a per tárgyaként megnevezésre: előfordult, hogy csak a felek meghallgatása vagy tanúvallomások után vált egyértelművé, hogy az erőszak ténye (fizikai, lelki, gazdasági) is szerepet játszik az ügyben. Ez a láthatatlanság időnként megnehezíti annak egyértelmű rögzítését, hogy egy-egy eljárásban milyen mértékben súlyos a bántalmazás.

A statisztikai összesítés azt mutatja, hogy:

- A büntetőügyek 69%-ában volt egyértelműen tetten érhető a párkapcsolati erőszak (testi sértés, fenyegetés vagy pszichés bántalmazás formájában).
- Az összegyűjtött adatokból látszik, hogy a monitorozott bíróságok földrajzilag is széles spektrumot ölelnek fel: a budapesti kerületi, a megyeszékhelyi bíróságoktól és kisvárosi

járásbíróóságokig számos helyszínen jártunk. Mind a polgári, mind a büntetőügyek esetében tapasztaltuk, hogy a párkapcsolati erőszak gyakran rejtve marad a periratokban és inkább a személyes meghallgatások során derül fény rá. Ez a jelenség rámutat arra, hogy mennyire fontos a bíróságok, a jogi képviselők és a szakértők szaktudása, mely által az erőszak eseteket felismerik és figyelembe veszik a döntéshozatal során.

Az áldozathibáztatás különböző formái a tárgyalások során

A párkapcsolati erőszakkal kapcsolatos bírósági eljárásokban az áldozathibáztatás sajnálatos módon gyakran megjelenik, ami nemcsak az igazságszolgáltatás tisztességességét kérdőjelezi meg, hanem az áldozatok számára további traumát okoz. Az áldozathibáztatás különböző formákban nyilvánulhat meg a tárgyalások során, és ezek felismerése, valamint kezelése elengedhetetlen a méltányos és igazságos eljárás biztosítása érdekében.

Az áldozathibáztatás megnyilvánulásai

Az áldozat hitelességének megkérdőjelezése: Gyakori, hogy az áldozat vallomását kétségbe vonják, és szavahihetőségét megkérdőjelezzik. Ez történhet közvetlenül, például azzal, hogy az áldozat emlékezetének pontosságát vagy mentális állapotát firtatják, vagy közvetetten, amikor az áldozat motivációit, például bosszúvágyát vagy anyagi érdekeit feltételezik. Ezek a megnyilvánulások az áldozatot elbizonytalaníthatják, és csökkenthetik az igazságszolgáltatásba vetett bizalmát:

„Nem állítom, hogy az áldozat nem mond igazat, de nem mellőzhető tény, hogy a feljelentés időzítése egybeesik a házassági bontóper megindításával.”

„Értem, hogy most újabb részletekre emlékszik, de ezek miért csak hónapokkal a feljelentés után jutottak eszébe?”

Az erőszak relativizálása: Előfordul, hogy a bíróságok vagy az eljárás résztvevői az erőszakot bagatellizálják, vagy úgy kezelik, mintha az a párkapcsolat természetes velejárója lenne. Például azzal érvelnek, hogy a felek között „mindennapos veszekedés” zajlott, vagy hogy az erőszak „csak egyszeri alkalom” volt, így nem érdemel komolyabb figyelmet. Ez a hozzáállás figyelmen kívül hagyja az erőszak súlyosságát és az áldozatra gyakorolt hosszú távú hatásokat.

Az áldozat felelőssé tétele az erőszakért: Az áldozathibáztatás egyik legsúlyosabb formája, amikor az áldozatot teszik felelőssé a vele szemben elkövetett erőszakért. Ez megnyilvánulhat abban, hogy az áldozat viselkedését provokatívnak minősítik, vagy azt sugallják, hogy az áldozat „maga kereste a bajt”. Az önkéntesek a polgári ügyek több mint felében észrevették, hogy a bíró valamilyen formában azt firtatja, hogy az áldozat „miért maradt a kapcsolatban”, vagy „miért nem tett korábban feljelentést”, ezzel azt sugallva, hogy az áldozat maga is hozzájárult a helyzet kialakulásához.

A bántalmazás figyelmen kívül hagyása: Néhány esetben a bíróságok egyszerűen nem vesznek tudomást a bántalmazás tényéről, és az eljárás során nem veszik figyelembe annak relevanciáját. Ez különösen problémás a gyermekelhelyezési vagy kapcsolattartási ügyekben, ahol a bántalmazó magatartás figyelmen kívül hagyása veszélyezteti a gyermek és az áldozat biztonságát.

Az áldozathibáztatás következményei

Az áldozathibáztatás súlyos következményekkel járhat mind az egyén, mind a társadalom szintjén:

Újra traumatizálás: Az áldozat számára a bírósági eljárás önmagában is stresszes és megterhelő lehet. Ha az eljárás során hibáztatják vagy hiteltelenítik, az további traumát okozhat, és megnehezítheti a felépülést.

Az igazságszolgáltatásba vetett bizalom csökkenése: Ha az áldozatok azt tapasztalják, hogy a bíróságok nem veszik komolyan a bántalmazásról történő beszámolójukat, vagy őket teszik felelőssé az erőszakért, az alááshatja az igazságszolgáltatásba vetett bizalmukat, és eltántoríthatja őket attól, hogy jogi úton keressenek megoldást vagy segítséget.

Társadalmi normák erősítése: Az áldozathibáztatás a társadalmi sztereotípiákat és előítéleteket erősíti, amelyek szerint az áldozatok felelősek az őket ért erőszakért. Ez hozzájárul az erőszak elfogadottságához és fennmaradásához.

Polgári ügyek megfigyelése

A bíróságfigyelő program keretében megfigyelt polgári perek többsége családjogi ügy volt, ezek közé tartozik a házasság felbontása, a szülői felügyeleti jog rendezése, a kapcsolattartás és a gyermektartásdíj kérdése. Az önkéntesek munkája azt mutatta, hogy a polgári eljárások gyakran elhúzódnak, különösen akkor, ha bántalmazásra utaló körülmény is felmerül, de ezek létét leginkább a gyerekek vonatkozásában veszik figyelembe, az anyák esetében kevésbé kap fókuszot. Gyakori, hogy csak a felek meghallgatásán vagy a tanúvallomások során derül fény a tényleges erőszakos eseményekre, és az azokból fakadó bizalmi válságra.

Az érintett ügyekben a bírók rendszerint igyekeztek közvetíteni a felek között, azonban a tapasztalatok szerint nem minden esetben rendelkeztek elegendő ismerettel a párkapcsolati erőszak dinamikájáról. Ez olykor oda vezetett, hogy a bántalmazott fél érdekei nem kaptak kellő hangsúlyt a döntéshozatal során. A polgári perekben is megjelent az áldozathibáztatás bizonyos formája: például, egy a monitorozó megfigyelése alapján

„A bíróság túl sokáig egyenlő súllyal kezelte a felek kölcsönös vádaskodását, vagy nem tett különbséget a valós bántalmazás és a másik fél megalapozatlan vádjai között”.

A polgári ügyek monitorozása során kiemelt figyelmet kapott az áldozatok érdekeinek képviselete és az ítélkezési gyakorlat emberközpontúsága. Az eredmények azt mutatták, hogy bár előfordult, hogy a bíróságok empátiával és érzékenységgel kezelték az áldozatokat, de a legtöbb esetben az eljárási szabályok betartása hiányos volt és az áldozatokkal folytatott kommunikáció áldozathibáztató volt.

Áldozatokkal való bánásmód

A polgári eljárásokban az áldozat sok esetben olyan családjogi helyzetben jelenik meg, amelyben az erőszak vagy a bántalmazás a kapcsolat egészét átszötte – ideértve a közös gyerekekkel való visszaélést, gazdasági függőséget vagy érzelmi zsarolást.

Visszatérő pozitívum volt, hogy több (de nem az összes!) bírói tanács is megfelelő módon kérdezte a bántalmazott felet, külön rákérdezve a kapcsolat dinamikájára és a felek közötti erőviszonyokra. Ezekben az esetekben a bírók érzékenységet mutattak az iránt, hogy a fizikai erőszakkal párhuzamosan pszichés nyomásgyakorlás is zajlik-e. Ugyanakkor előfordult, hogy a bíróság annyira ragaszkodott a

„mediációs” szerephez, hogy nem szentelt kellő figyelmet annak, hogy egyik fél valójában áldozat, míg a másik fél visszaélészerűen uralja az eljárást.

Több megfigyelés tanúsítja, hogy a bírók – bár igyekeztek semlegesnek maradni – időnként olyan kérdéseket tettek fel, melyekből a bántalmazott fél azt érzékelhette, hogy felelőssé teszik saját helyzetéért:

„Miért nem fordult korábban segítséghez?”.

„A bíró olyan kérdéseket tett fel, amelyek egyértelműen azt sugallták, hogy az áldozat is felelős a történetekért.”

A monitorozás azt sugallja, hogy a bántalmazottaknak sok esetben kevés információjuk van arról, hova fordulhatnak jogi, pszichológiai vagy szociális segítségért. Néhány bíró ugyan felhívta az áldozatok figyelmét a helyi segítő szervezetekre, de ez nem nevezhető általános gyakorlatnak.

Az eljárások átláthatósága

A polgári eljárások átláthatósága kulcsfontosságú annak érdekében, hogy a felek és a társadalom is bízson a bírói döntéshozatal tisztességében. A megfigyelések alapján az alábbi szempontok érdemelnek kiemelés:

Nyilvánosság és a zárt tárgyalások: A polgári perekben arányaiban nagyobb a zárt tárgyalások száma, mint a büntetőügyekben. Ezt gyakran a gyermekek védelmével vagy a személyiségi jogok megóvásával indokolják. Bizonyos esetekben a bíróság indokoltnak tartotta a zárt tárgyalást, de olyan helyzetekkel is találkoztak az önkéntesek, amikor a bíró egyfajta „automatizmussal” és indoklás nélkül döntött a hallgatóság kizárásáról. Ennek a jelenségnek köszönhető, hogy az önkéntesek

jelentősen kevesebb polgári tárgyalást tudtak monitorozni, mint büntetőt.

Félretájékoztatás, tájékoztatás hiánya: A monitorozók egy része arról számolt be, hogy az érintett felek gyakran nem kaptak világos, érthető tájékoztatást arról, hogy pontosan milyen dokumentumokat kell benyújtaniuk, vagy milyen határidőket kell betartaniuk. Ez az információhiány különösen súlyosnak bizonyul, ha a bántalmazott félnek nincs anyagi lehetősége ügyvédet fogadni, és maga próbálja intézni a jogi procedúrát.

Pozitív példák és problémás gyakorlatok

A polgári ügyek monitorozása során készült feljegyzések egyaránt tartalmaznak **előremutató bírói hozzáállásra** utaló példákat és olyan eseteket, ahol a bírósági gyakorlat javításra szorul.

Pozitív példák:

Áldozatközpontú megközelítés: Egyes esetekben a bíróság felismerte, hogy a bántalmazott fél nem képes rögtön felidézni minden átélt erőszakos eseményt:

"A bíró nagy türelemmel és empátiával hallgatta meg az áldozatot, és igyekezett olyan légkört teremteni, amelyben az áldozat biztonságban érezhette magát."

Bár ezek a pozitív példák biztatóak, nem tekinthetők rendszerszintű gyakorlatnak, ami rámutat a bírói képzés és érzékenyítés szükségességére.

Proaktív tájékoztatás: Volt példa arra is, hogy a bíró magyarázatot adott a jogi lehetőségekre, és adott esetben felhívta a figyelmet a civil szervezeteknél és segítő központoknál igénybe vehető pszichológiai és jogi támogatásra.

Problémás gyakorlatok:

Rutinjellegű kezelés: Egyes bírók csak a „*családjogi konfliktust*” látták az ügyben, és nem ismerték fel, hogy a felek között bántalmazási viszony is fennáll. Ez oda vezetett, hogy az áldozat védelme háttérbe szorult, sőt, előfordult, hogy a feleket együttműködésre szólították fel, mintha egyenrangú partnerekről lett volna szó.

Késedelmes reakció: Volt olyan ügy, amelyben a több hónapra elhalasztott következő tárgyalás súlyos kockázatot jelentett a bántalmazott fél és gyermeke számára, mivel addig semmilyen ideiglenes intézkedést nem rendeltek el a kapcsolattartásra.

Áldozathibáztatás: Már korábban is részleteztük, hogy az áldozathibáztatás a mai napig jelen van a bíróságokon, így a problémás gyakorlatok körében sem mellőzhető említeni, hogy az önkéntesek többször találkoztak olyan megjegyzésekkel, amelyek a bántalmazott felet okolhatták a kialakult helyzetért, és ezzel tovább gyengítették az áldozat biztonságérzetét:

„Miért nem lépett ki hamarabb a kapcsolatból?”

„Ha tényleg ennyire súlyos volt a helyzet, miért nem tett feljelentést korábban?”

„Az elmondottak alapján úgy tűnik, hogy igen feszült volt a kapcsolatuk. Mit gondol, mi váltotta ki ezt a feszültséget?”

„Amikor összeházasodtak, nyilván nem voltak ilyen problémák. Mikor változott meg minden, és ön tett-e valamit ennek megelőzésére?”

Ezen példák alátámasztják, hogy bár a polgári ügyekben számos bírói kezdeményezés és jó gyakorlat alakult ki az elmúlt években, de a rendszerben továbbra is vannak jelentős hiányosságok. Az áldozatokkal való bánásmód, az eljárások közérthetősége és a valódi védelem biztosítása olyan területek, ahol még jelentős fejlődésre van szükség ahhoz, hogy a párkapcsolati erőszak áldozatai megfelelő védelemben és támogatásban részesüljenek.

Büntető ügyek megfigyelése

A bíróságfigyelő programban kiemelt hangsúlyt kapott azoknak a büntetőügyeknek a vizsgálata, amelyekben a vádlott és a sértett közötti viszony párkapcsolati vagy családi közeghez köthető. A megfigyelt eljárásokban gyakran testi sértés, kapcsolati erőszak vagy kiskorú veszélyeztetése szerepelt mint bűncselekmény, ugyanakkor gyakorta fordult elő, hogy csak a tárgyalás vagy a tanúvallomások során vált egyértelművé, hogy valójában milyen mértékben volt jelen a párkapcsolati bántalmazás. Bár a vádlottak jelentős része szabadságvesztéssel járó büntetéssel is számolhatott, a tárgyalások stílusa és a bizonyítási eljárás alapossága nagyban függött az adott bíró hozzáállásától, a rendelkezésre álló bizonyítékoktól, valamint az áldozat – és adott esetben a gyermekek – vallomásától.

A bíróság hozzáállása az áldozatok jogaihoz

A büntetőeljárásban az áldozati jogok érvényesítése különösen fontos, hiszen itt egy olyan folyamat zajlik, amelynek a célja a bántalmazó felelősségre vonása. Az áldozatnak azonban nem csupán tanúként vagy sértettként kell megjelennie a tárgyalóteremben: megfelelő tájékoztatásra,

felkészítésre és védelemre van szüksége, hiszen a vádlott jelenléte vagy az eljárás adott pontjai miatt a korábbi félelmei és traumái ismét életre kelhetnek. Pontosan erre utaló eset volt, amikor

„A sértett képviselője jelezte, hogy az újbóli kihallgatás retraumatizáló lehet, de a bíró ezt elutasította, és újabb meghallgatást rendelt el.”.

A fenti esetből tisztán látszik, hogy a bíróság még ma sem helyezi előtérbe és nem kezeli fő szempontként azt, hogy az áldozatok ne traumatizálódjanak újra az eljárások során. Továbbá a bíróság hozzáállását már nagyban meghatározza a nyomozati anyag, amely az eljárás kezdetén keletkezett a rendőrség által. Az önkéntesek megfigyelése alapján kifejezetten hátrányos az áldozat számára a bírósági szakaszban, ha már a nyomozati iratok között áldozathibáztató vagy az áldozatot nem kellő mértékben figyelembe vevő megjegyzések találhatók, pl.:

„A rendőrségi jelentés úgy kezdődött, hogy ”hisztérikus állapotú nő a földön feküdt...”.

Az önkéntesek megfigyelései alapján az másik leggyakoribb probléma a büntetőügyek esetében is a bírók előítéletes viselkedése volt. Egy tárgyaláson a megfigyelés szerint:

”A bíró nyíltan kétségbe vonta az áldozat vallomásának hitelességét, miközben az elkövető állításait elfogadta.”

Az ilyen attitűdök különösen károsak, mivel aláássák az áldozatok bizalmát a rendszer iránt, és hozzájárulnak ahhoz, hogy az áldozatok nem érzik magukat biztonságban vagy meghallgatva/meghallva az eljárások során.

Az ilyen bizalmatlanságot erősíti az is, amikor nem fektetnek kellő hangsúlyt a bántalmazás tényére és annak részleteire. Egy önkéntes megfigyelése alapján

„A sértett anya rendőrségi vallomását olvasta fel a bíró, de sehol nem kérdezett rá azokra a részletekre, amelyek a bántalmazás súlyosságát mutatták volna.”

A megfigyelt ügyeknél mégis elmondható, hogy változó volt, hogy a bíróság mennyire ügyelt a sértett lelki tehermentesítésére és biztonságérzetének garantálására. Több esetben kifejezetten bátorító, empátikus hozzáállást tapasztaltak az önkéntesek:

„A bíró megkérte a rendőri kíséretet, hogy maradjanak a közelben”

„A bíró körültekintően szervezte meg a sértett és a vádlott külön helyen történő várakozását”.

„Egy esetben a sértett azért kérte a különleges bánásmód alkalmazását, mert tartott a vádlott (volt házastárs) fenyegető magatartásától. A bíró ennek helyt adott, és a sértett egy külön helyiségből video-közvetítésen keresztül tett vallomást. Ez az intézkedés megkönnyítette a sértett nyílt beszámolóját a korábbi bántalmazásról.”

Ebből kitűnik, hogy az áldozattal való bánásmód milyensége nagyban függ az eljáró bírótól.

Ugyanakkor előfordult, hogy a bíróság nem hívta fel az áldozat figyelmét a különleges bánásmód alkalmazásának lehetőségére, a segélyszervezetek igénybevételére, vagy arra, hogy jogi képviselőt kérhet maga mellé. A gyakorlatban fontos lenne, hogy a bíróságok (különösen a bírák és a bírósági titkárok) ismertessék, hogy milyen áldozatsegítő intézmények érhetők el. Bizonyos ügyekben ez megtörtént, de nem volt következetesen alkalmazott protokoll.

Bírói attitűdök és az eljárásvezetés

Az önkéntesek megfigyelése szerint a büntetőügyek többnyire formálisabb légkörben zajlanak, mint a polgári eljárások. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a bírók attitűdje ne lenne meghatározó jelentőségű abban, miként kerül sor a bizonyításra és milyen fókuszpontok jelennek meg a tárgyalásokon.

A bírói attitűdök és az eljárásvezetés módja alapvetően meghatározza, hogy egy párkapcsolati erőszakkal érintett ügyben az áldozat milyen bánásmódban részesül. A bírói viselkedés és kommunikáció nemcsak az eljárás tisztességességére, hanem az áldozat pszichés biztonságérzetére és a traumák újraélésének mértékére is közvetlen hatással van. Különösen fontos a bírósági szereplők empátikus hozzáállása, hiszen az áldozatok gyakran rendkívüli érzelmi megterhelés alatt vesznek részt az eljárásban.

A bíróságoknak nem csupán jogi szempontból kell pártatlanoknak maradniuk, hanem érzékenyen kell reagálniuk az áldozatok szükségleteire is. Ennek ellenére számos esetben tapasztalható, hogy a bíróságok nem biztosítanak megfelelő védelmet az áldozatok számára, sőt, előfordul, hogy az eljárás során alkalmazott kérdezéstechnika, a bíróság érzelemmentes vagy érzéketlen kommunikációja tovább súlyosbítja az áldozatok kiszolgáltatottságát.

Proaktív bizonyításfelvétel: Azokban az ügyekben, ahol a bíró felismerte a párkapcsolati erőszak szerteágazó formáit (fizikai, lelki, gazdasági), nagyobb eséllyel vont be különböző típusú szakértőket vagy kért részletesebb orvosi dokumentációt a sértett állapotáról, azaz nagyobb figyelmet szentelt a bizonyítás pontosságára.

Előremutató példa, amikor „A sértett meghallgatása során a bíró olyan kérdéseket tett fel, amelyek egyértelműen a bántalmazás rendszeres, ismétlődő jellegére vonatkoztak, és nem állt meg a „konkrét bűncselekmény” rövid tényállásánál” vagy az az eset amikor “Az ügyben „kölsönös tettlegességről” volt szó a tárgyalás elején, és csak a sértett mélyebb vallomásaiból derült ki, hogy rendszeres lelki terror és anyagi kontroll alatt élt évekig. A bíró felismerte a helyzet komplexitását, és további bizonyítás felvételére kötelezte az ügyészséget. Míg korábban egy felületes megközelítés egyszerű egymásnak ellentmondó tanúvallomásként kezelhette volna a helyzetet, a részletesebb eljárás rávilágított, hogy a sértett nem ugyanolyan felelősséggel vett részt a konfliktusban, mint a vádlott.”

Áldozathibáztató és traumatizáló megjegyzések a tárgyaláson: Bár megfigyeléseink szerint kisebb mértékben, de a büntetőperек során is időnként megjelent az áldozathibáztatás. Például egyes bírók vagy ügyvédek kérdései, azt sugalmazták, hogy a sértett maga tehető felelőssé a helyzet súlyosbodásáért.

„Ön tulajdonképpen miért maradt együtt a vádlottal?” vagy

„A sértett nő beszámolóját a bíró végig szkeptikusan hallgatta, többször is visszakérdezett olyan módon, mintha az ő felelőssége lenne a történet elkerülése.”

A következő példa rávilágít arra, hogyan jelenhet meg az áldozathibáztató attitűd az eljárásvezetés során, és milyen következményekkel járhat az áldozat mentális állapotára nézve.

„A bíró borzasztóan kellemetlen hangnemben beszélt az áldozattal. A vádlottal egy padsorba, egy padba ültette. Miután kérdezte a bírónő, hogy "haragban, rokonságban, perben" áll-e az áldozat a vádlottal, az áldozat válaszolta, hogy fél tőle. A bírónő ezt válaszolta: "még mindig fél tőle? jó...", majd miután az áldozat kifejtette, hogy fél, rosszul van, a bírónő továbbra is próbálta rávenni arra, hogy ... pár kérdésre válaszoljon, úgy, hogy a vádlott továbbra is egy padban, egy szobában ült vele. Az áldozat a termet sírva hagyta el ezek után. ...ezzel ellentétben a vádlottal, nagyon szépen, türelmesen beszélt a bírónő.”

Ez az eset rávilágít arra, hogy a bírósági eljárások során az áldozatokkal szembeni érzéketlenség, a bántalmazó és az áldozat közötti távolságtartás hiánya, valamint az empátia nélküli kérdezéstechnika tovább növelheti az áldozatok kiszolgáltatottságát, és megnehezítheti számukra a biztonságos és méltányos eljárásban való részvételt.

Az újratraumatizálódás esélyét növeli az is, amikor a bíró “kiengedi a keze közül” a tárgyalás szakszerű vezetését, ezzel támadó viselkedésnek kitéve az áldozatot:

„A védőügyvéd többször is kioktatta a sértettet, a bíró ezt hagyta, sőt, néha maga is türelmetlen megjegyzéseket tett.”

„A védőügyvéd félbeszakította a sértettet, a bíró nem avatkozott közbe, így az áldozat alig tudta elmondani a teljes történetét.”

Pozitív gyakorlati példákban „A bíró rugalmas hozzáállást tanúsított a sértett lelki állapotával kapcsolatban, és ha szükséges volt, több rövid szünetet engedélyezett emiatt,” ez az esetek felében jellemző volt, amely a gyakorlat pozitív irányának tekinthető.

Ezzel szemben egyes esetekben „Rendkívül szoros napirend jellemezte az eljárást, és emiatt a bíró kevesebb hajlandóságot mutatott a sértett speciális

igényeinek figyelembevételére, ami fokozhatta a bántalmazott kiszolgáltatottságát.”

Összegezve, a büntetőügyek tapasztalatai azt mutatják, hogy a párkapcsolati erőszak esetén nem elég pusztán a bűncselekmény tényállásának jogi értelmezése. A hatóságoknak és a bíráknak egyaránt tisztában kell lenniük a bántalmazás társadalmi és érzelmi vonatkozásaival is. Ahol ez megvalósul, ott a sértett többnyire jobban együttműködik, és az igazságszolgáltatás is közelebb kerül ahhoz, hogy valódi védelmet és méltányos elbánást biztosítson a bántalmazottak számára.

A tárgyalások nyilvánossága

A bírósági tárgyalások nyilvánossága a jogállamiság egyik alapvető elve, amely biztosítja az igazságszolgáltatás átláthatóságát és ellenőrizhetőségét. A nyilvánosság jelenléte önmagában is garanciát jelent arra, hogy az eljárások tisztességesek és pártatlanok legyenek. Ugyanakkor a párkapcsolati erőszakkal kapcsolatos ügyek sajátos kihívásokat jelentenek ebben a tekintetben, hiszen az áldozatok védelme miatt gyakran szükségessé válhat a nyilvánosság korlátozása, azonban az erre történő hivatkozás esetenként pont az ellenkező hatást fejt ki.

A nyilvánosság szerepe az igazságszolgáltatásban

Az igazságszolgáltatás nyilvánossága nem csupán formális követelmény, hanem az átláthatóság, az elszámoltathatóság és a bizalom egyik legfontosabb eszköze. A nyilvánosság biztosítása lehetővé teszi, hogy a társadalom ellenőrizhesse, a bíróságok hogyan alkalmazzák a jogot, és miként kezelik az érzékeny, társadalmi jelentőséggel bíró ügyeket, például a párkapcsolati erőszak eseteit.

Társadalmi kontroll és elszámoltathatóság: A nyilvános tárgyalások lehetőséget adnak arra, hogy a bíróságok munkáját civil szervezetek, újságírók, jogvédők és más érdeklődők is figyelemmel kísérhessék. Ez segít megelőzni az igazságtalan döntéseket és elősegíti a jogalkalmazás következetességét.

A nyilvánosság visszatartó erejű a jogalkalmazói elfogultságokkal szemben is, hiszen a bírák, ügyészek és más szereplők tudják, hogy döntéseiket a társadalom is értékelheti.

Bizalom az igazságszolgáltatásban: Ha a bírósági eljárások átláthatóak, az növeli az állampolgárok igazságszolgáltatásba vetett bizalmát. Az áldozatok számára is fontos, hogy látható legyen: ügyeik nem egy zárt rendszerben, rejtve zajlanak, hanem olyan környezetben, amely nyitott a társadalmi kontrollra.

Ugyanakkor éppen a bizalom fenntartása érdekében szükség lehet a nyilvánosság korlátozására is, ha például az áldozat személyiségi jogait vagy lelki biztonságát veszélyeztetné a nyilvános tárgyalás.

A nyilvánosság kettős szerepe párkapcsolati erőszak ügyekben: A nyilvánosság egyszerre lehet védelmező és veszélyeztető. Egyrészt biztosítja, hogy az áldozatok ügyeit komolyan vegyék, másrészt azonban fokozhatja az áldozatok félelmeit, különösen ha a bántalmazó vagy annak köre jelen van a tárgyaláson.

A bíróságok feladata, hogy megtalálják az egyensúlyt az átláthatóság és az áldozatvédelem között.

A tárgyalási jegyzékek hozzáférhetősége

A tárgyalások nyilvánosságának egyik alapfeltétele, hogy az állampolgárok hozzáférhessenek az információkhoz arról, hogy mikor,

hol és milyen ügyekben tartanak tárgyalást. Ez elsősorban a tárgyalási jegyzékek elérhetőségét jelenti.

Az önkéntes monitorozók tapasztalatai szerint több bíróságon nehézséget okozott előre tájékozódni a párkapcsolati erőszakkal kapcsolatos ügyekről, mivel ezek nem minden esetben szerepeltek jól azonosítható módon a jegyzékekben.

Ezen kívül a jegyzékek gyakran nem tartalmazznak elég információt a tárgyalt ügyek jellegéről, így a civil megfigyelők nehezebben tudják eldönteni, hogy egy adott tárgyalás releváns-e a monitorozás szempontjából.

A fentiek mellett azonban a legnagyobb nehézséget az jelentette az önkéntesek beszámolóí alapján, hogy a jegyzékek nem voltak előzetesen elérhetőek semmilyen felületen. A tárgyalás napján az adott tárgyalási terem mellett voltak fellelhetőek, azonban emiatt előzetesen nem volt lehetőség készülni, tervezni a tárgyaláslátogatással.

Zárt tárgyalások és azok hatása az átláthatóságra

Bár a bírósági eljárások alapvetően nyilvánosak, bizonyos körülmények között a törvény lehetőséget ad a zárt tárgyalások elrendelésére. Ez különösen jellemző a családjogi ügyekre, ahol a gyermek védelme kiemelt szempont, azonban ez lehetőséget ad a bíróságok és a bántalmazók számára, hogy továbbra is „zárt ajtók mögött” folytatódjanak az események, amely a bántalmazónak kedvező helyzetet teremthet. A bántalmazott nőket gyakran kíséri el támogató barát, vagy családtag a tárgyalásra, hiszen minden, a volt partnerrel való találkozás számukra stressz forrás. A zárt tárgyalás egyik fél kérelmére történő elrendelhetőségének intézményével az áldozatok ettől meg vannak fosztva.

A zárt tárgyalások értelemszerűen csökkentik az eljárások átláthatóságát, hiszen a nyilvánosság kizárása korlátozza a civil kontroll lehetőségét. Ez ugyan indokolt lehet bizonyos ügyekben, de fennáll a veszélye annak, hogy a zártság rutinmegoldássá válik, és nem kizárólag indokolt esetekben alkalmazzák.

Az átláthatóságot tovább csökkentheti, ha a bíróságok nem indokolják kellő részletességgel a nyilvánosság kizárását:

„Sajnos nem lehettem bent a tárgyaláson. Az elején a bírónő egy grimasszal megkérdezte, mit keresek bent, ki vagyok. Be kellett diktálnom a nevemet, ami jegyzőkönyvbe is került (így hangzott a kérdés: „hajlandó vagyok-e legalább a nevemet megmondani”). Megkérdezte a feleket, hozzájárulnak-e a jelenlétemhez, a férfi ügyvédje és ő hevesen tiltakoztak. Utána a bírónő határozatot hozott a zárt tárgyalásról és kiküldött.”

„A bíró azonban minden magyarázat nélkül elrendelte a zárt tárgyalást, és kiküldte a megfigyelőket.”

„A tárgyalás elvileg nyilvános volt, mégis mindenkit kiküldtek a teremből indoklás nélkül.”

Fontos felismerni, hogy az áldozatvédelem és az igazságszolgáltatás átláthatósága nem zárja ki egymást. Egyes országokban sikeresen alkalmaznak olyan megoldásokat, amelyek lehetővé teszik a nyilvánosság korlátozott jelenlétét (például anonim monitorozás), miközben védelmet biztosítanak az áldozatoknak.

A zárt tárgyalások esetében javasolt lenne, hogy a bíróság minden esetben indokolja meg részletesen a döntését, és vizsgálja meg, hogy nem áll-e fenn más, kevésbé korlátozó intézkedés az áldozat védelmére.

A zárt tárgyalások önmagukban nem garantálják az áldozat biztonságát, ha az eljárás során nem biztosított az empátikus bánásmód és a jogok tiszteletben tartása.

Az átláthatóságot erősítheti, ha az érintett civil szervezetek számára engedélyezik az eljárások korlátozott megfigyelését.

Az áldozatvédelem hiányosságai és rendszerszintű problémák

A párkapcsolati és családon belüli erőszak áldozatainak védelme Magyarországon számos rendszerszintű hiányossággal és problémával küzd, amelyek jelentősen akadályozzák az érintettek hatékony támogatását és a bántalmazás megelőzését. Ezek a problémák a jogi szabályozás, az intézményrendszer működése, a szakemberek képzése és a társadalmi attitűdök területén egyaránt megjelennek.

Jogi és intézményi hiányosságok

Bár 2014-ben Magyarország aláírta az Isztambuli Egyezményt, amely átfogó keretet biztosít a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzésére és felszámolására, az egyezmény ratifikálása mindmáig nem történt meg, így annak előírásai nem váltak a hazai jogrendszer részévé. Ez azt eredményezi, hogy számos, az egyezményben előírt áldozatvédelmi intézkedés nem került bevezetésre, és az áldozatok nem részesülnek megfelelő védelemben és támogatásban.

Az áldozatsegítő intézmények és szolgáltatások gyakran alulfinanszírozottak és nehezen elérhetők az érintettek számára. A speciális szolgáltatások, mint például a krízisközpontok és menedékházak száma nem elegendő, és területi eloszlásuk is egyenetlen, ami különösen a vidéki területeken élő áldozatok számára jelent

problémát. Az állami ellátórendszer és az általános, nem specializált áldozatvédelmi intézkedések és szolgáltatások gyakran alkalmatlanok a speciális áldozati kör szükségleteihez igazodó hatékony beavatkozásra.

Szakemberképzés és szemléletmód

Az áldozatokkal foglalkozó szakemberek – beleértve a rendőröket, bírákat, ügyészeket és szociális munkásokat – képzése gyakran hiányos a nők elleni erőszak és a párkapcsolati erőszak témájában. Az érintettek tapasztalatai szerint gyakran előfordul az ügyekben eljáró szakemberek részéről a jelenségre vonatkozó tudás és kompetencia hiánya, az áldozathibáztatás, valamint az erőszak bagatellizálása.

A képzések hiánya miatt az érintett szakemberek nem mindig ismerik fel a bántalmazás jeleit, és nem tudják megfelelően kezelni az ilyen eseteket. Ez gyakran vezet ahhoz, hogy az áldozatok nem kapnak megfelelő támogatást, és az elkövetők felelősségre vonása elmarad. Sem a segítő szakemberek, sem a jogalkalmazó szervek és hatóságok képzése során nem jelenik meg szisztematikusan, kötelező jelleggel és megfelelő tartalommal a nők elleni erőszak problémaköre.

Társadalmi és kulturális tényezők

A magyar társadalomban még mindig erősen jelen vannak azok a sztereotípiák és előítéletek, amelyek az áldozathibáztatást erősítik. Gyakori, hogy a bántalmazottakat okolják a velük szemben elkövetett erőszakért, vagy bagatellizálják a történeteket. Ez a hozzáállás megnehezíti az áldozatok számára, hogy segítséget kérjenek, és hozzájárul a bántalmazás fennmaradásához. Az érintettek tapasztalatai szerint is gyakran előfordul az ügyekben eljáró szakemberek részéről az áldozathibáztatás és az erőszak bagatellizálása.

Co-funded by
the European Union

T|F The Transatlantic
Foundation

A médiában és a közbeszédben is gyakran találkozni olyan narratívákkal, amelyek normalizálják az erőszakot, vagy az áldozatokat hibáztatják. Ez tovább erősíti a társadalmi előítéleteket, és akadályozza az áldozatok védelmét szolgáló intézkedések elfogadását és végrehajtását. Az áldozatok rendelkezésére álló speciális szolgáltatások vagy nehezen elérhetőek, vagy nem léteznek.

Nemzetközi perspektívák

Az Isztambuli Egyezmény szerepe

Az Isztambuli Egyezmény az Európa Tanács által 2011-ben elfogadott, 2014-ben hatályba lépett nemzetközi szerződés, amely a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzését, az áldozatok védelmét és az elkövetők felelősségre vonását szabályozza. Az Egyezmény a nemi alapú erőszakot az emberi jogok megsértéseként ismeri el, és célja a nők védelme bármilyen formájú erőszakkal szemben.

Az Egyezmény átfogó keretet biztosít a megelőzésre, védelemre és jogi fellépésre. Előírja a nők elleni erőszak minden formájának kriminalizálását, beleértve a nemi erőszakot, a szexuális zaklatást, a kényszerházasságot és a női nemiszerv-csonkítást. Rögzíti, hogy az államok kötelesek támogatni a civil szervezeteket, rendszeresen gyűjteni és elemezni az erőszakra vonatkozó adatokat, valamint koordinált szakpolitikákat kidolgozni.

Az Isztambuli Egyezmény alapelvei

- Nők és férfiak közötti egyenlőség biztosítása és a nők elleni hátrányos megkülönböztetés megszüntetése.
- Áldozatközpontú megközelítés, amely az áldozatok jogait, védelmét, biztonságát és szükségleteit helyezi előtérbe.
- Zéró tolerancia az erőszak minden formájával szemben.
- Állami felelősség az erőszak megelőzésében, kivizsgálásában, büntetésében és az áldozatok támogatásában.
- Hatékony együttműködés az állami hatóságok, intézmények és civil szervezetek között.
- Az elkövetők felelősségre vonása és az áldozatok védelmére irányuló intézkedések, például távoltartás, kockázatkezelés.

- Az áldozatok számára speciális támogatások biztosítása, mint menedékházak, jogi és pszichológiai segítségnyújtás.
- Oktatás és szemléletformálás az erőszak megelőzéséért a társadalom minden szintjén.

Az Isztambuli Egyezmény hatása az igazságszolgáltatásra

Az Egyezmény meghatározza, hogy az igazságszolgáltatási rendszer minden szintjén az áldozatok jogainak és érdekeinek védelme kell, hogy elsődleges szempont legyen. Az áldozatközpontú megközelítés biztosítja, hogy az eljárások során kiemelt figyelmet fordítsanak az áldozatok biztonságára, méltóságára és jogaira, miközben minimalizálják a másodlagos traumatizálás kockázatát.

Az Egyezmény kötelezi az államokat, hogy rendszeres és átfogó képzést nyújtsanak az igazságszolgáltatásban dolgozók, így a bírák, ügyészek, rendőrök és más érintett szakemberek számára. Ezek a képzések a nemi alapú erőszak felismerésére, megfelelő kezelésére és az áldozatok szükségleteinek megértésére fókuszálnak.

Továbbá az Egyezmény előírja a hatékony jogi eljárások bevezetését, beleértve a gyors és szakszerű kockázatelemzést, a távoltartás elrendelését és betartatását, valamint az áldozatok folyamatos tájékoztatását és jogi segítségnyújtását. Az elkövetőkkel szembeni határozott büntetőjogi fellépés, szigorú szankciók alkalmazása és az áldozatok védelmére tett azonnali intézkedések mind alapvető elvárásai az Egyezménynek, biztosítva, hogy az igazságszolgáltatási rendszer hatékonyan lépjen fel a nők elleni és a családon belüli erőszak ellen.

Magyarország helyzete

Az, hogy Magyarország a mai napig nem ratifikálta az Isztambuli Egyezményt, komoly akadályt jelent az áldozatvédelem nemzetközi

sztemdekek szerinti fejlesztésében. Az egyezmény elfogadásának hiánya rávilágít a jogalkotás és az igazságszolgáltatási rendszer reformjának sürgető szükségességére.

Jó gyakorlatok más országokban

Számos országban olyan bevált joggyakorlatokat alkalmaznak, amelyek hatékonyan támogatják a nemi alapú erőszak áldozatainak védelmét és jogainak érvényesítését. Ezek a példák fontos iránymutatást nyújthatnak Magyarország számára az áldozatvédelem fejlesztésében és az igazságszolgáltatás reformjában.

Spanyolország

Spanyolország jelentős előrelépéseket tett a nemi alapú erőszak kezelésében, különösen a bírósági rendszer szintjén.

Szakosodott bíróságok: létrehoztak olyan bírósági osztályokat, amelyek kizárólag a nemi alapú erőszak ügyeivel foglalkoznak. Ezeken a bíróságokon speciálisan képzett bírák, ügyészek és pszichológusok dolgoznak együtt, biztosítva az áldozatok számára a gyors, empatikus és hatékony eljárásokat.

Interdiszciplináris megközelítés: az ilyen osztályokon a különböző szakértők együttműködése elősegíti az áldozatok szükségleteinek komplex megértését, és minimalizálja az újratraumatizálódás esélyét.

Svédország

Svédország a nemi alapú erőszak áldozatainak támogatása terén kiemelkedő példát mutat.

Áldozatvédelmi központok: ingyenes jogi tanácsadást, pszichológiai támogatást és menedéket nyújtanak az áldozatoknak.

Szoros együttműködés a bíróságokkal: az áldozatvédelmi központok és a bíróságok közötti kapcsolat biztosítja, hogy az áldozatok jogai az eljárások minden szakaszában érvényesülni tudjanak.

Áldozatközpontú szolgáltatások: az áldozatok érzelmi és fizikai biztonságára helyezett hangsúly lehetővé teszi számukra, hogy az igazságszolgáltatási folyamatban részt vegyenek anélkül, hogy további terheket viselnének.

Ausztria

Ausztria átfogó jogi szabályozással védi a bántalmazott nőket és a nemi alapú erőszak áldozatait.

Különleges védelmi intézkedések: Az osztrák törvények előírják, hogy a bírósági eljárások során az áldozatok különleges védelemben részesüljenek, például a vádlottal való közvetlen kapcsolat elkerülése érdekében.

Védett meghallgatási helyiségek: Ezek a helyiségek biztosítják, hogy az áldozatok méltóságukat megőrizve tanúskodhassanak, miközben minimálisra csökkentik a találkozás esélyét az elkövetővel.

Az integrált védelem modelljei

Az integrált védelem modelljei átfogó megközelítést kínálnak az áldozatvédelem különböző területeinek összehangolására. Ezek a modellek célja, hogy az áldozatok számára egységes és személyre szabott támogatást nyújtsanak a bántalmazás utáni időszakban és a bírósági eljárások során. Az ilyen rendszerek az áldozatok jogainak,

biztonságának és méltóságának megőrzését helyezik előtérbe, miközben minimalizálják az újratraumatizáció kockázatát.

Egyesült Királyság: "One Stop Shop" rendszer

Az Egyesült Királyság "One Stop Shop" rendszere az integrált védelem egyik legkiemelkedőbb példája. Ez a modell az áldozatok számára egyetlen helyen biztosítja az összes szükséges támogatási szolgáltatást:

Jogi tanácsadás: Az áldozatok jogi helyzetének tisztázása és a bírósági eljárásokhoz nyújtott támogatás.

Pszichológiai segítség: A trauma feldolgozását segítő pszichológiai tanácsadás és terápia.

Szociális támogatás: Olyan gyakorlati segítségnyújtás, mint menedékhely biztosítása, pénzügyi támogatás vagy gyermektámogatási tanácsadás.

Speciális szükségletek figyelembevétele: Az áldozatok egyéni szükségleteinek feltérképezése és személyre szabott megoldások biztosítása.

Ez a megközelítés lehetővé teszi, hogy az áldozatok egyetlen helyszínen férjenek hozzá a különböző szolgáltatásokhoz, csökkentve az eljárások okozta stresszt és az adminisztratív terheket. A rendszer különösen hatékonynak bizonyult a nemi alapú erőszak áldozatainak támogatásában, mivel gyors és koordinált segítséget biztosít.

Az integrált védelem előnyei

Az ilyen modellek alkalmazása számos előnnyel jár:

Folyamatosság: Az áldozatok számára biztosított támogatás az első bejelentéstől a bírósági eljárások lezárásáig tart.

Co-funded by
the European Union

T|F The Transatlantic
Foundation

Személyre szabott megoldások: Az áldozatok egyéni igényeire szabott szolgáltatások javítják a támogatás hatékonyságát.

Egyszerű hozzáférés: Az összes szükséges szolgáltatás egy helyen történő biztosítása csökkenti a bonyolult ügyintézés.

Hatékony koordináció: A különböző szakemberek – ügyvédek, pszichológusok, szociális munkások – közötti együttműködés javítja az áldozatok helyzetének átfogó kezelését.

A bíróságfigyelő program hatása és jelentősége

A bíróságfigyelő program kiemelkedő szerepet játszik az igazságszolgáltatási rendszer átláthatóságának növelésében és az áldozatok jogainak érvényesítésében, ezért tartjuk különösen fontosnak, hogy a magyar társadalomban is bevett gyakorlata legyen. A monitorozás során feltárt hiányosságok és pozitív példák pontos képet adnak azokról a területekről, ahol fejlődésre van szükség, valamint megvilágítják azokat a gyakorlatokat, amelyek az áldozatközpontú szemlélet megerősítését szolgálják.

Az önkénteseink által gyűjtött adatok egyértelműen rávilágítanak arra, hogy az igazságszolgáltatási rendszerben jelenleg fennálló problémák rendszerszintű reformokat igényelnek. Az átláthatóság, a tisztességes eljárások biztosítása és az áldozatok jogainak tiszteletben tartása kulcsfontosságú tényezők, amelyek elengedhetetlenek egy demokratikus és méltányos igazságszolgáltatási rendszer kialakításához.

A bíróságfigyelő program eredményei hosszú távon is hozzájárulnak egy áldozatközpontú, transzparens és tisztességes bírósági kultúra kialakításához. A program által gyűjtött tapasztalatok nemcsak a jelenlegi gyakorlatok fejlesztéséhez nyújtanak iránymutatást, hanem alapot teremtenek egy szélesebb körű társadalmi és jogi reformhoz is. A jövőbeli célok megvalósítása érdekében kulcsfontosságú a döntéshozók, az igazságszolgáltatás szereplői és a civil társadalom közötti együttműködés erősítése, amely biztosítja az áldozatok jogainak tiszteletben tartását és a demokratikus értékek érvényesülését az igazságszolgáltatás minden területén.

A további kutatási irányok és lehetőségek

A bíróságfigyelő program eddigi tapasztalatai és eredményei számos jövőbeli kutatási irányt és fejlesztési lehetőséget vetnek fel. Ezek a kutatások hozzájárulhatnak az igazságszolgáltatási rendszer mélyebb megértéséhez és a gyakorlatban alkalmazható fejlesztési javaslatok kidolgozásához.

A nemzetközi jó gyakorlatok és azok alkalmazhatósága kiemelt terület lehet a további kutatásokban. A nemzetközi összehasonlítás céljai:

- Annak vizsgálata, hogy más országok, például Spanyolország, Svédország vagy Ausztria, áldozatvédelmi intézkedései hogyan integrálhatók a magyar igazságszolgáltatási rendszerbe.
- Az innovatív megoldások adaptálása, különösen a szakosodott bíróságok, áldozatvédelmi központok és speciális eljárási protokollok terén.
- A magyarországi bírósági kultúra fejlődésének nemzetközi kontextusba helyezése.

Ajánlások

A bíróságfigyelő program tapasztalatai alapján átfogó ajánlásokat fogalmaztunk meg az igazságszolgáltatás működésének erősítése, az áldozatok jogainak hatékonyabb védelme, valamint az átláthatóság erősítése érdekében. Ennek megfelelően az ajánlások középpontjában az áldozathibáztatás megelőzése, a bírói készségek fejlesztése, valamint a bírói jogalkalmazás társadalmi ellenőrzésének javítása áll.

Az egyik legfontosabb lépés az igazságszolgáltatásban dolgozó szakemberek, különösen a bírák, ügyészek és más jogi szereplők **rendszeres képzése és érzékenyítése**. E képzések célja, hogy a résztvevők megismerjék a párkapcsolati erőszak természetét, az áldozatok tapasztalatait, a nemi alapú erőszak működését és a traumatudatos megközelítést, miközben reflektálnak az áldozathibáztatás káros hatásaira is. A rendszeres továbbképzések lehetőséget biztosítanak arra, hogy a legfrissebb nemzetközi jó gyakorlatokat beépítsék az ítélkezési gyakorlatba.

Az eljárások során kiemelt figyelmet kell fordítani az áldozatközpontú megközelítésre, amely biztosítja az áldozatok jogainak és szükségleteinek előtérbe helyezését, miközben garantálja számukra a tiszteletteljes bánásmódot és a helyzethez képest a biztonságot. A párkapcsolati erőszak kérdéseinek hatékony kezelése érdekében elengedhetetlen a speciális szakértelem kialakítása. Jelenleg a rendőrség, az ügyészség és a bírói kar sokszor nem rendelkezik kellő mélységű ismerettel ezen a területen, ezért **szükség van rendszeres belső szakmai konzultációkra és a társintézmények közötti együttműködés erősítésére**.

Fontos lépés lenne **egységes, írásban rögzített bírói protokoll** kidolgozása, amely az áldozatok védelmét szolgálja az eljárások során.

Emellett elengedhetetlen az **áldozatok érdekképviselését ellátó társadalmi szervezetek aktív bevonása** az igazságszolgáltatási folyamatokba, hiszen a civil szervezetekkel való együttműködés jelentősen hozzájárulhat az érintettek hatékony jogérvényesítéséhez. Az áldozatok érdekében biztosítani kell számukra egy **védett és biztonságos környezetet**, amely minimalizálja az ismételt traumatizáció kockázatát, különösen a tanúvallomások során. Szükséges lenne minden bíróságon biztosítani, hogy a sértetteket a kaputól az épületen belül egy biztonsági őr kísérelje, lehetővé tenni, hogy a tárgyalás megkezdéséig, illetve a szünetekben egy elkülönített helyiségben várakozzon és a tárgyalás végén előbb hagyassa el az épületet, mint a bántalmazó fél.

Az igazságszolgáltatás átláthatóságának növelése érdekében **javasolt a tárgyalási jegyzékek több nappal/héttel korábbi előzetes közzététele**, amely tartalmazza az ügyek típusát, a tárgyalások időpontját és az eljárási szakaszokat. Ennek célja, hogy elősegítse a transzparenciát és a nyilvánosság könnyebb hozzáférését az információkhoz. Ezen kívül fontos lenne nyilvános **digitális platformok fejlesztése**, amelyek megkönnyítik a bírósági adatok elérhetőségét az érintettek és a civil társadalom számára. A **zárt tárgyalások indokoltságának pontos meghatározása** és azok **rendszeres felülvizsgálata** szintén hozzájárulhat az igazságszolgáltatás transzparenciájának erősítéséhez.

Az integrált védelem modelljei alapján Magyarország számára hasznos lenne olyan **integrált áldozatvédelmi központok létrehozása**, ahol egyetlen helyen biztosítják a speciális ismeretekkel rendelkező szakemberek a jogi, pszichológiai és szociális támogatást. Ezen központok hatékony működéséhez elengedhetetlen a bíróságok, a rendőrség, valamint az egészségügyi és szociális intézmények közötti **szakmaközi együttműködés** erősítése. Az áldozatokkal foglalkozó szakemberek számára speciális képzések bevezetése szükséges, amelyek

az áldozatközpontú szemlélet és a nemi alapú erőszak kezelésének sajátosságaira fókuszálnak, bevonva a témában jártas civil szervezeteket.

A digitális megoldások is kulcsszerepet játszhatnak az áldozatvédelem hatékonyságának növelésében. **Online platformok létrehozása** lehetővé tenné, hogy az áldozatok könnyen hozzáférjenek a számukra releváns információkhoz, jogi dokumentumokhoz és támogatási lehetőségekhez.

Végezetül, **javasoljuk a bántalmazó párkapcsolatokkal összefüggésben indult, valamint a hozzátartozók közötti erőszak bármely formájával kapcsolatos családjogi ügyekre vonatkozó speciális szabályok megalkotását.** A polgári perrendtartás kodifikációja során érdemes lenne megfontolni, hogy külön eljárás típusként vezessék be a párkapcsolati erőszak bármely formájával érintett ügyeket kibővítve a személyi állapotot szabályozó perek jelenlegi rendszerét. Ennek során kiemelt figyelmet kellene fordítani a bántalmazó kapcsolatokkal összefüggő ügyek sajátos szabályozására, például gyorsított eljárások bevezetésére és az áldozatok biztonságának fokozott védelmére. Továbbá fontos lenne **a bírósági monitorozás módszertanát az egyetemi oktatásba és a továbbképzési tantervekbe beilleszteni**, hogy a jövő jogalkalmazói már képzésük is során rutinszerűen látogassák a tárgyalásokat.

Egyesületünk korábbi, 2016-ban zárult bíróságfigyelő projektjében az alábbi ajánlásokat tettük:

“Új, 2015-16-ban zajlott kutatásunk alapján fenntartjuk korábbi, 2013-14-es kutatásunk eredményeit áttekintve tett ajánlásainkat: alapvető fontosságúnak tartjuk

- a bírák képzését a családon belüli és a párkapcsolati erőszak természetrajzát, működésmódját, dinamikáját illetően,*
- a tárgyalási jegyzék nyilvánosságát, valamint azt, hogy a jogalkotó ezt akár önálló bírósági adatkezelési törvényben szabályozza, mert jelenleg a tájékoztatás gyakorlatilag kizárólag az ügyfelek informálására épül, az érintetteken kívüli*

laikus érdeklődésre a bíróságok egyáltalán nincsenek felkészülve; s a tárgyalások megközelíthetősége, a transzparencia szolgálja a nyilvánosságot;

- a bántalmazó párkapcsolatokkal összefüggésben indult, valamint a hozzátartozók közötti erőszak bármely formájával összefüggő családjogi ügyekre vonatkozó speciális szabályok megalkotását; a polgári perrendtartás kodifikációja során javasoljuk annak megfontolását, hogy külön eljárásban foglalják össze – a házassági perek eddig meglevő rendszerét kibővítve – a családjogi ügyeket, és ennek során kiemelten szabályozzák a bántalmazó párkapcsolatokkal összefüggésben indult, valamint a hozzátartozók közötti erőszak bármely formájával összefüggő családjogi ügyek speciális szabályait;*
- a monitorozás egyetemi oktatásba, továbbképzési tantervekbe való integrálását;*
- és a monitorozás munkáját.*

A bírák és az ügyészek rendszeres és folyamatos képzése a családon belüli erőszak témájáról és a nők elleni erőszak más formáiról alapvetően fontos munkájuk hatékonyságának javításához. A magas szinten végzett bírósági munka alapeleme az egységes és következetes megközelítés, a tiszta, konzisztens és megalapozott esetkezelés.

Javasoljuk, hogy a bírák arra használják vezető szerepüket az igazságszolgáltatás rendszerében és a társadalomban általában, hogy proaktívan lépjenek fel, a pozitív társadalmi változások segítőiként, a családon belüli erőszak megelőzése és megszüntetése érdekében.”

Ezek az ajánlások jelentős mértékben hozzájárulhatnak az igazságszolgáltatás átláthatóságának, hitelességének és az áldozatok jogainak hatékonyabb védelme biztosításához, mely ezáltal növelni tudja a bántalmazott nők igazságszolgáltatásba vetett bizalmát. Látható azonban, hogy az elmúlt mintegy 10 év során érdemi változtatásokra nem igazán került sor a családon belüli erőszakkal érintett ügyek bírósági kezelésével kapcsolatban. Kiadványunkat abban a reményben ajánljuk a jogalkalmazók figyelmébe, hogy javaslataink a jövőben meghallgatásra találjanak, melynek érdekében szakértelmünket és együttműködésünket ezúton ismét felajánljuk.